

Det skal indrømmes, at det er en broget samling fænomener, der her betegnes som »Un-Roman activities«, fra artikuleret politisk opposition over lokal uro til alle de kultursvingninger, der kan samles under det vage begreb »fremmedgørelse«. Fælles for dem er netop kun, at de frembød en fare for det romerske system. For så vidt kunne man sige, at hele fremstillingen er ensidig, idet der savnes nærmere forklaring på, *hvorfor* de forskellige protesterende grupper følte sig fremmedgjorte over for imperiet. Men det måtte blive en ny bog, og der er næppe nogen idag, der er så kompetent til at skrive den som R. MacMullen.

TORBEN DAMSHOLT

JOHN W. BARKER: Justinian and the Later Roman Empire. Madison and London, The University of Wisconsin Press, 1966. xviii + 318 s., 8 plancher, 4 kort. \$ 5.00.

Bogen henvender sig til et bredt publikum og giver en meget god første orientering om Justinians regeringstid set i sammenhæng med den forudgående og følgende periode. For historikere, der har læst de samme standardværker som forf., bringer den intet nyt. Tværtimod forekommer fremstillingen uhyre traditionel, f. eks. når forf. samler Justinians religionspolitik og langtrukne opgør med Perserriget under overskriften »The Old Problems«, medens erobringerne i Afrika og Italien betegnes som »The New Projects«.

Det giver ikke ringere mening at se fordrivelsen af vandalerne fra det strategisk uhyre vigtige Karthago som en genoptagelse af det 5. århundredes politik og goterkrigene som en lang kæde af følgevirkninger heraf. Til gengæld rummer netop denne periodes østpolitik en række nye momenter, ikke mindst i forbindelse med stormagternes stigende engagement i Rødehavsområdet, således som det dristigt og provokerende er skildret i Franz Altheims bog *Entwicklungshilfe im Altertum* (Hamburg 1962).

TORBEN DAMSHOLT

SIBYLLE MÄHL: Quadriga virtutum. Die Kardinaltugenden in der Geistesgeschichte der Karolingerzeit. Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte, Heft 9. Köln, Böhlau Verlag, 1969. x + 190 s. Ill. 28 DM.

I middelalderens didaktiske og homiletiske litteratur har de fire kardinaldyder – *prudentia*, *justitia*, *fortitudo* og *temperantia* – spillet en ganske væsentlig rolle, men deres endegyldige indpasning i de moralske læresystemer er af forholdsvis sen dato. Skolastiken og tiggermunkeordenerne kunde dog også i denne henseende bygge videre på eller omforme traditioner fra ældre tid, først og fremmest fra karolingertiden. Forfatterinden har i sin bog, en omarbejdelse af en dissertation, forfulgt disse fire kardinaldyders vej fra antik morallære via kirkefædrenes, Gregor I.s og Isidor af Sevillas bibelexegese og opbyggelige skrifter til Alcuin, i hvis *ethica philosophica* de fik en bevidst og fastere funktion.

Trods det tilsyneladende meget snævre emnevalg har bogen en meget betydelig